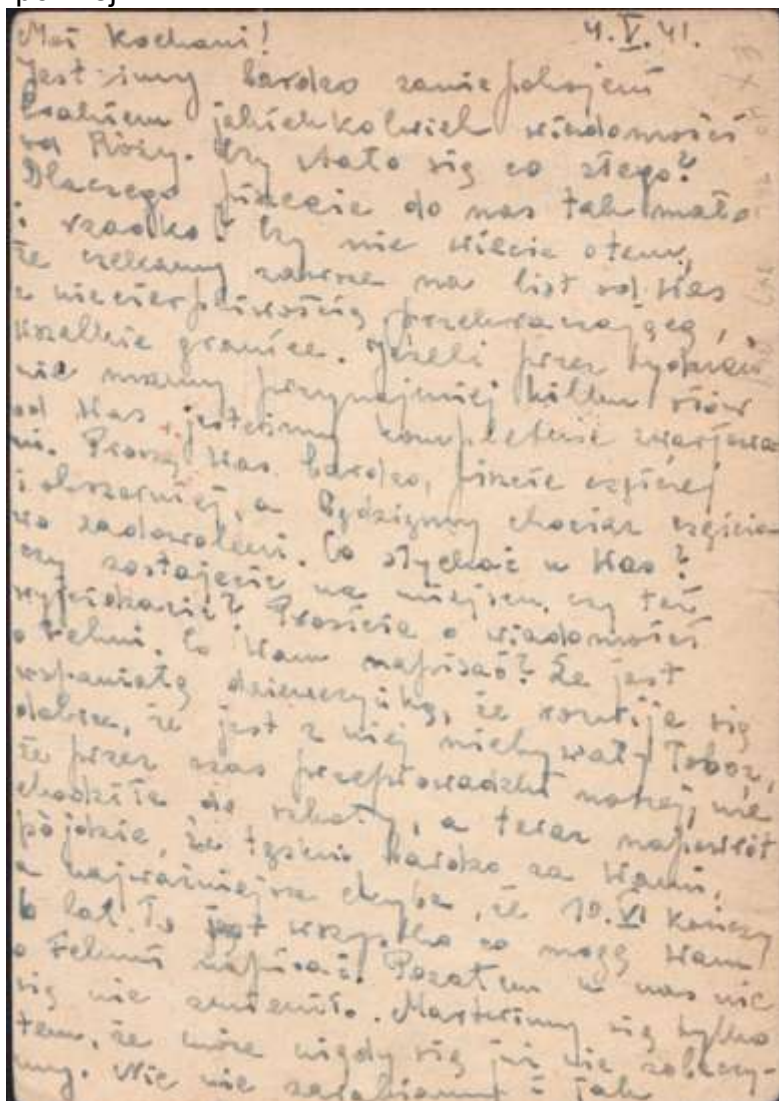

Judaika; rzadka kartka z Końskie (GG) do Kobe (Japonia)

Poniżej pokazano awers i rewers kartki wysłanej 4 V 1941 z miejscowości Końskie* do Kobe w Japonii. Kartkę wysłała Genia Birenbaum do M. Birenbaum mieszkającego w żydowskiej gminie *JEWCOM* w Kobe. Tę ciekawą i rzadką kartkę udostępnił mi do opublikowania Michael Walker i prosił o wyjaśnienie, co kryje się pod nazwą „Jewcom” i co jest napisane po polsku na tej kartce. Tłumaczenia podjął się kolega Jarawka, za co mu dziękujemy. Tekst ten załączam poniżej:

Rewers

Moi kochani!

4 V 41

Jesteśmy bardzo zaniepokojeni brakiem jakichkolwiek wiadomości od Róży. Czy stało się coś złego? Dlaczego piszecie do nas tak mało i rzadko? Czy nie wiecie o tym, że czekamy zawsze na list od Was z niecierpliwością przekraczającą wszelkie granice. Jeżeli przez tydzień nie mamy przynajmniej kilku słów od Was, jesteśmy kompletnie zwariowani. Proszę Was bardzo, piszcie częściej i obszerniej, a będziemy chociaż częściowo zadowoleni. Co słyhać u Was? Czy zostajecie na miejscu, czy też wyjeżdżacie? Proście o wiadomości o Feluni. Co Wam napisać? Że jest wspaniałą dziewczynką, że rozwija się dobrze, że jest z niej niebywały łobuz, że przez czas naszej przeprowadzki nie chodziła do szkoły, a teraz na powrót pójdzie, że tęskni bardzo za Wami a najważniejsze chyba, że 10.VI. kończy 6 lat. To jest wszystko co mogę Wam o Feluni napisać. Poza tym u nas nic się nie zmieniło. Martwimy się tylko

tym, że może nigdy się już nie zobaczymy. Nic nie zarabiamy i jak

Awers

długo to wszystko jeszcze potrwa? Czy nie moglibyście dodać nam trochę otuchy? Naprawdę żyjemy bez wszelkiej nadziei na przyszłość. Czy wysłać Wam paszportowe zdjęcia? Czy otrzymaliście listy z Ameryki i co Wam piszą? Nie martwcie się tym moim pesymizmem, może to jakoś będzie. Proszę jeszcze raz piszcie często. Serdecznie Was całuję i ściskam - Genia

Żydzi i Kobe

Kobe to miasto portowe w Japonii na głównej wyspie Honsiu w regionie Kansai. Jako ważne miasto w całej historii Japonii, ma Kobe również godną uwagi historię żydowską. W Kobe już na początku II wojny światowej istniała skromna gmina żydowska, w której tysiące Żydów uciekających z Europy w 1940 i 1941 roku znajdowało bezpieczną przystań. W szczytowym okresie gmina żydowska w Kobe liczyła wiele tysięcy mieszkańców, miała dwie synagogi i uznanie japońskiego rządu. Po II wojnie światowej populacja Żydów w Kobe znacznie się zmniejszyła i obecnie jest już nieliczna.

We wczesnej historii Żydzi zaczęli przybywać do Japonii już w 1860 roku, kiedy Japonia otworzyła się na światowy handel. W portowych miastach Jokohama i Nagasaki żyła niewielka populacja żydowskich kupców, ale większość z nich mieszkała w Kobe. Na początku II wojny światowej w Kobe była zamożna społeczność żydowska licząca około 1000 osób i 50 rodzin. Ta żydowska społeczność składała się głównie z Sefardyjczyków, którzy przybyli z Iraku i Iranu oraz Aszkenazyjczyków, którzy przybyli z Rosji. Gmina żydowska w Kobe przyjęła nazwę **JEWCOM** (był to także adres do korespondencji). Gmina ta była traktowana bez uprzedzeń przez japoński rząd. Chociaż wiemy, że Japończycy bardzo dobrze przyjmowali żydowskich uchodźców w Kobe, niewiele wie, że dobre traktowanie Żydów nie było przypadkiem. Rząd japoński miał wiele uzasadnionych powodów dla udzielania Żydom gościnności. Wobec Żydów istniało „poczucie winy”, za sprawą żydowskiego finansisty i zarazem bankiera z Nowego Jorku Jacoba Schiffa. Japonia potrzebowała pieniędzy na wojnę z Rosją w 1904 roku i żaden bank w Europie nie był skłonny podjąć się tak wysokiego ryzyka. Nikt nie dawał Japonii szansy na pokonanie Rosji. Jednak Jacob Schiff zgodził się udzielić Japonii pożyczek w niebotycznej na ówczesne czasy wysokości ponad 200 milionów dolarów. Pieniądze te w zdecydowany sposób doprowadziły do zwycięstwa Japonii. Po wojnie Jacob Schiff był w Japonii traktowany jak bohater i był pierwszym obcokrajowcem, który otrzymał od cesarza order wschodzącego słońca. Dzięki temu Żydzi osiągnęli wysoki status w Japonii. Jacob Schiff stał się symbolem międzynarodowego bogactwa i potęgi Żydów, a Japończycy czuli się zobowiązani do wdzięczności.

Przybycie do Japonii

We wczesnej fazie II wojny światowej Kobe nieoczekiwanie zaczęło przyjmować w szybkim tempie tysiące żydowskich uchodźców, którzy przybywali do Japonii z Europy z tzw. „wizą Sugihara”^{***}. Żydzi przybywali statkami z Władywostoku do Tsurugi między czerwcem 1940 a wrześniem 1941. Po ich przybyciu, byli przywitani przez **JEWCOM** z Kobe, która pokryła koszty transportu. Było to wielką ulgą dla uchodźców, zwłaszcza dla polskich Żydów, którzy odbyli 6000 milową podróż przez Azję i ledwo mogli zarobić na życie. Jednak szybki napływ ponad 4500 uchodźców potrzebujących żywności i schronienia nie był łatwym zadaniem dla skromnej gminy żydowskiej. Około 1000 uchodźcom udało się zapewnić tranzyt do innych części świata, ale pozostali zostali w Kobe i potrzebna była dla nich pilna pomoc amerykańskich organizacji i rządu japońskiego.

Życie w Kobe

Gdy stało się oczywiste, że Kobe będzie bezpiecznym miejscem pobytu, choćby na kilka miesięcy, uchodźcy zaczęli się osiedlać w tym mieście. Biorąc pod uwagę tragiczne warunki w jakich Żydzi musieli uciekać, ich życie w Kobe było dla nich nadzwyczaj dobre. Prawie każdy Żyd w Kobe mógł tam wygodnie mieszkać przez cały okres swojego pobytu. W tej atmosferze życzliwości ze strony japońskiej uchodźcy żydowscy czuli się tam jak turyści.

Było kilka powodów tej komfortowej sytuacji.

Po pierwsze: **JEWCOM** była dobrze zorganizowaną grupą, której głównym celem w latach 1940-1941 było zapewnienie żywności, schronienia i bezpieczeństwa każdemu Żydowi w Kobe. Było to możliwe dzięki obfitemu finansowaniu z American Joint Distribution Committee (JDC). Ta sytuacja nie mogła być już chyba lepsza.

Po drugie: japońska opinia publiczna, wraz z urzędnikami **JEWCOM** pomagała witać przybywające do portu statki z uchodźcami. Przybyszom dawali prezenty, a w samym Kobe Żydzi mieli prawie coś w rodzaju eksterytorialności. Japoński rząd kierował wszystkie sprawy związane z uchodźcami żydowskimi do urzędników **JEWCOM**, a nawet ignorował wiele przestępstw, takich jak drobne kradzieże i problemy ze śmieciami, popełniane przez nowych żydowskich mieszkańców. Wobec uchodźców w Kobe nie było antysemityzmu, tylko współczucie i życzliwość. Również gmina żydowska w Kobe mogła bez ograniczeń

praktykować swoją religię i posiadała dwie działające synagogi. Przychylnie traktowanie Żydów sprawiło, że życie ich w Kobe było zaskakująco przyjemne w latach 1940 i 1941.

Pomimo apeli niemieckich nazistów do rządu Japonii o wprowadzenie ostrzejszej polityki wobec Żydów, prośby te zostały stanowczo odrzucane przez Japończyków, a 31 XII 1940 ówczesny japoński minister spraw zagranicznych Matsuoka oświadczył: „Jestem człowiekiem odpowiedzialnym za sojusz z Hitlerem, ale nigdy nie obiecałem, że będziemy realizować jego antysemicką politykę w Japonii.”

Po ataku Japonii na Pearl Harbor 7 XII 1941, atmosfera w Kobe uległa znacznej zmianie. Władze zaczęły przezornie obchodzić się z obcokrajowcami w Japonii. Kobe miało dużą cudzoziemską populację i wielu Żydów chciało wyjechać do Stanów Zjednoczonych. Postanowiono więc, że wszyscy Żydzi, którzy nie mieszkali w Kobe przed wojną, powinni zostać deportowani do Szanghaju, który wtedy znajdował się pod okupacją japońską. Przerazenie z konieczności opuszczenia bezpiecznej przystani Kobe było wielkie wśród uchodźców, ale większość z nich nadal cieszyła się, że uciekła z Europy i od nazistów. Kobe było wtedy dla Żydów oazą w świecie terroru. Wiele tysięcy żydów, którzy z pewnością zginęliby w swoich rodzinnych krajach, mogło żyć w Japonii wygodnie podczas wojny. Świadectwem stosunkowo dobrych warunków dla Żydów w Kobe był fakt, że wśród tysięcy uchodźców tylko niewiele ich zmarło w Kobe w czasie wojny.

Obecnie w Kobe żyje niewielka społeczność żydowska; jest to najstarsza gmina żydowska w Japonii. Chociaż większość pozostałości życia żydowskiego stopniowo już w Japonii zanika, synagoga Ohel Szelomo z 1912 roku została zachowana i jest przypomnieniem żydowskiej przeszłości miasta. Współczujący Żydom japońscy gospodarze oraz dobrze zorganizowana i finansowana pomoc, uczyniły Żydów w Kobe jednymi z „najszcześniejszych uchodźców” na świecie podczas II wojny światowej.

* Końskie – miasto w Polsce w województwie świętokrzyskim, w powiecie koneckim, stolica powiatu koneckiego.

** więcej na: https://pl.wikipedia.org/wiki/Chiune_Sugihara

*****

Tadeusz Jarawka

ICoPS 5

Uwagi do artykułu „Judaika; rzadka kartka z Końskie (GG) do Kobe (Japonia)”

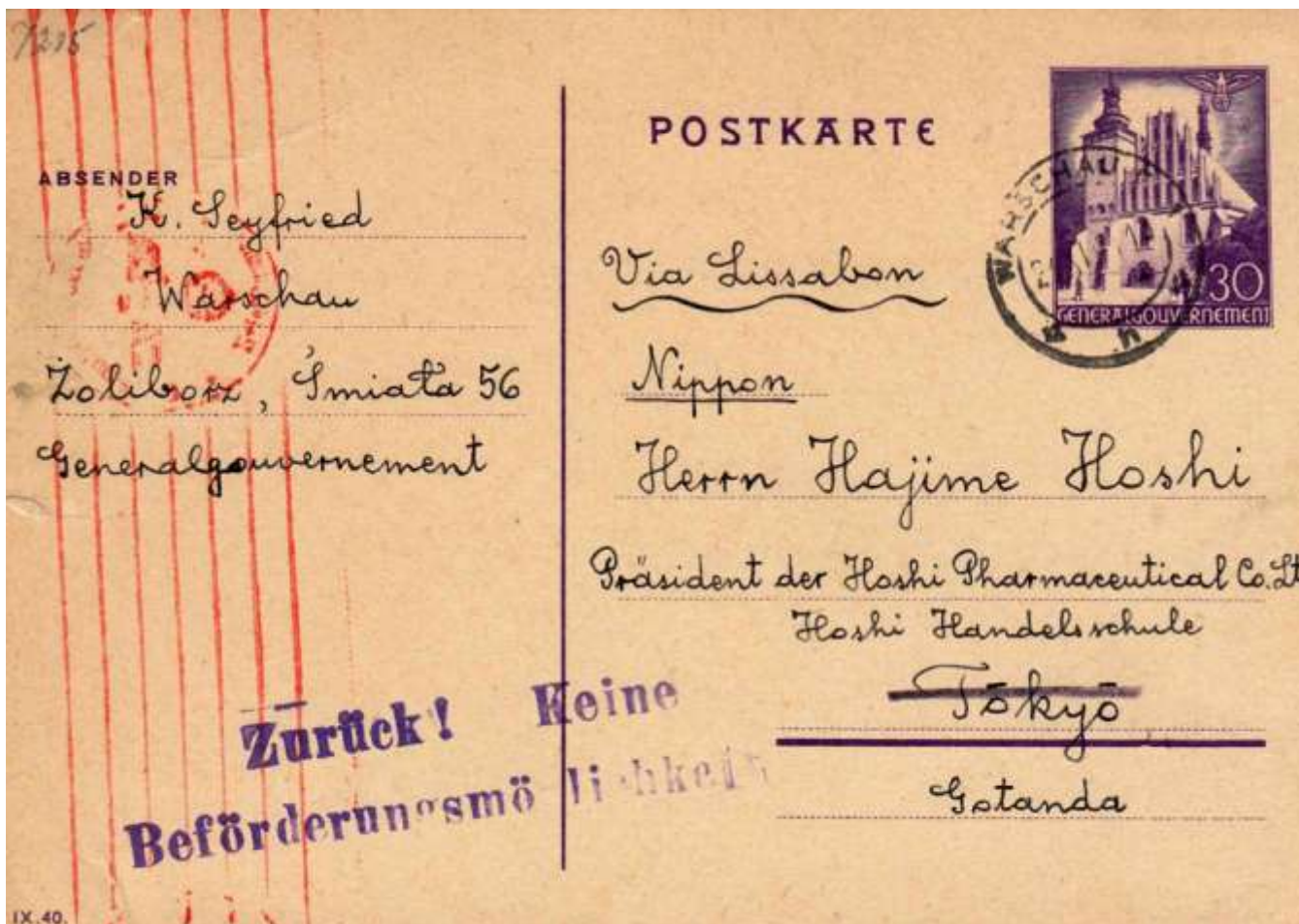
Po przetłumaczeniu powyższego artykułu doszedłem do wniosku, że warto go uzupełnić o kilka filatelistyczno-historycznych informacji, które mogą być interesujące dla dociekliwych PT czytelników.

Artykuł opublikowany był w języku niemieckim w biuletynie filatelistycznym ArGe GG [1]. Na okładce tego biuletynu zamieszczono skan awersu przedstawionej w artykule kartki z Końskie do Kobe.

Opisywana kartka (Fi. nr Cp 7, Mi. nr P 8) opłacona była zgodnie z obowiązującą w GG taryfą pocztową. Była ona kontrolowana i cenzurowana w Urzędzie Kontroli Poczty (Auslandsbriefprüfstelle, ABP) Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu w Berlinie (Oberkommando der Wehrmacht, OKW). Cenzurę potwierdza odbity na awersie maszynowy czerwony stemel (Riemer nr B-20 [2]) oraz odręczne numery ewidencyjne i parafki cenzorów. Kartka zdążyła dojść do *Jewcom* w Kobe jeszcze przed atakiem Niemiec na ZSRR 22 VI 1941, co potwierdza wpisany na awersie czerwoną kredką nr ewidencyjny 121. Korespondencja z GG do Japonii szła drogą lądową przez Moskwę.

Po 22 VI 1941 nie była już dostarczana. Na ilustracji poniżej pokazano przykładowo kartkę (Fi. nr Cp 8l, Mi. nr P 9) wysłaną z Warszawy do Tokio w Japonii w listopadzie 1941. Kartkę ocenzurowano w Berlinie (podobnie jak kartkę do Kobe) i została ona zwrócona do nadawcy, co potwierdza na awersie stempel „Zurück! Keine Beförderungsmöglichkeit“ (Zwrot! Brak możliwości dostarczenia). Tę rzadką kartkę udostępnił mi do opublikowania Michael Schweizer.

Odnosnie miejscowości Końskie chcę dodać, że w 1939 mieszkało w Końskich około 6500 Żydów (ponad 50% ludności). W połowie 1942 Niemcy utworzyli tam getto, zamykając w nim 9000 osób. W listopadzie 1942 prawie wszystkich Żydów wywieziono do obozu zagłady w Treblince [3]. Holocaust przeżyło niespełna 300 Żydów z Końskich.

Awers kartki wysłanej z Warszawy do Tokio

Autor artykułu nie podał listy publikacji z których korzystał. Po moich poszukiwaniach w Internecie stwierdziłem, że większość zamieszczonych w artykule informacji pochodzi z publikacji [4-7].

Próbowałem również sprawdzić w internetowych żydowskich archiwach, czy pani Genia Birenbaum przeżyła holokaust. W archiwum internetowym „myheritage” [8] znalazłem osoby o tym nazwisku, które wyemigrowały do USA lub Izraela. Być może nadawczyni tej opisanej w artykule kartki wyemigrowała w 1947 r. do USA. Nie jestem w stanie tego sprawdzić i dlatego pytanie to pozostawiam do wyjaśnienia zainteresowanym i dociekliwym PT czytelnikom.

Publikacje:

[1] Schoch G., Arbeitsgemeinschaft Generalgouvernement 1939-45. e.V., 83. Rundbrief / März 2021, str. 27-30

[2] Katalog, Riemer K. H., DIE ÜBERWACHUNG DES AUSLANDSBRIEFVERKEHRS WÄHREND DES II. WELTKRIEGES DURCH DEUTSCHE DIENSTSTELLEN, POSTSTEMPELGILDE e.V. Handbuch und Katalog, Band Nr. 88, 2. unveränderter Nachdruck 2004, str. 30

[3] Końskie (online), <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%84skie>>, (dostęp 15.03.2021)

[4] Historia Żydów w Kobe (online), <https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Jews_in_Kobe>, (dostęp 15.03.2021)

[5] Historia Żydów w Kobe (online), <<http://historyofjewishkobejapan.blogspot.com/2009/11/hi.html>>, (dostęp 15.03.2021)

[6] Biuro JEWCOM (online), <<https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa1116699>>, (dostęp 15.03.2021)

[7] Japońskie Centrum Uniwersytetu Ludwiga Maksymiliana w Monachium (online), <<https://epub.ub.uni-muenchen.de/17085/1/Opfermann%2C%20Matthias%20%282013%29.%20Sugihara%20Chiune.pdf>>, (dostęp 15.03.2021)

[8] Poszukiwanie osób (online),

<<https://www.myheritage.pl/research?s=324001621&formId=master&formMode=1&useTranslation=1&exactSearch=&p=1&action=query&qname=Name+fn.Genia+fnmo.1+ln.Birenbaum+lnmsrs.false>>, (dostęp 15.03.2021)